

Broj:681/11

IZVJEŠTAJ

-DJECA NA INTERNETU-

Banja Luka, 17.06.2011.

I UVOD

Ombudsman za djecu Republike Srpske, postupajući po službenoj dužnosti, a u skladu sa ovlašćenjima utvrđenim Zakonom o Ombudsmanu za djecu¹, konstatuje potrebu podnošenja ovog Izvještaja kojim ukazuje na povrede osnovnih prava i interesa djece na zaštitu od bilo kojeg oblika nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja i nemarnog odnosa.

Ombudsman za djecu ovim naglašava neophodnost preduzimanja konkretnih sistemskih aktivnosti za postizanje situacija u kojima će osnovna prava i interesi djece biti obezbijeđeni u skladu sa zahtjevima i principima UN Konvencije o pravima djeteta i drugim međunarodnim dokumentima koji obavezuju na preduzimanje brojnih mjera i aktivnosti radi zaštite djece.

II OVLAŠĆENJA OMBUDSMANA ZA DJECU

Zakonom o Ombudsmanu za djecu nadležnosti i ovlašćenja Institucije jasno su definisani.

Zakonom o Ombudsmanu za djecu utvrđeno je:

Djetetom se, u smislu ovog zakona, smatra svako lice koje nije navršilo 18 godina života.²

Ombudsman za djecu upoznaje djecu sa načinom ostvarivanja i zaštite njihovih prava i interesa i savjetuje ih kako da ostvare i zaštite svoja prava i interese.

Ombudsman za djecu kontinuirano saraduje sa djecom, podstiče ih na iznošenje njihovog mišljenja, inicira javne aktivnosti usmjerene na poboljšanje položaja djeteta i učestvuje u tim aktivnostima, te predlaže mjere za povećanje uticaja djeteta u društvu.³

U obavljanju poslova iz svoje nadležnosti Ombudsman za djecu je ovlašćen da organima državne uprave, organima, odnosno službama jedinica lokalne samouprave, kao i drugim pravnim i fizičkim licima koja obavljaju poslove u vezi sa djetetom, predlaže preduzimanje mjera za sprečavanje štetnih postupanja koja ugrožavaju njihova prava i interese, da upozori na nepravilnosti, te da zahtijeva da dobije izvještaje o preduzetim mjerama.⁴

¹ Zakon o Ombudsmanu za djecu, "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 103/08

² Zakon o Ombudsmanu za djecu, član 2.

³ Zakon o Ombudsmanu za djecu, član 6.

⁴ Zakon o Ombudsmanu za djecu, član 9.

III UN KONVENCIJA O PRAVIMA DJETETA

Države članice preduzimaju sve odgovarajuće zakonodavne, administrativne, socijalne i obrazovne mjere radi zaštite djeteta od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, povreda ili zlostreba, zanemarivanja ili nemarnog odnosa, maltretiranja ili eksploatacije, uključujući i seksualnu zlostrebu dok je na brizi kod roditelja, zakonitih staratelja ili nekog drugog lica kome je povjerena briga o djetetu.

Takve zaštitne mjere treba da obuhvate, po potrebi, efikasne postupke za ustanovljavanje socijalnih programa za obezbjeđenje podrške neophodne djetetu i onima kojima je povjerena briga o djetetu, kao i ostale oblike sprečavanja, utvrđivanja, prijavljivanja, prosljeđivanja, istrage, postupanja i praćenja slučajeva zlostavljanja djeteta.⁵

Ni jedno dijete ne smije biti izloženo samovoljnom ili nezakonitom miješanju u njegov privatni ili porodični život, dom ili ličnu prepisku, kao ni nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled.

Dijete ima pravo na zaštitu zakona od takvog miješanja ili napada.⁶

IV NASILJE NA INTERNETU

Nasilje putem interneta i mobilnog telefona danas je sve prisutnije.

Internet pruža velike mogućnosti ali nosi i rizike koje djeca ne znaju prepoznati i ne znaju kako reagovati, zbog toga mnoga njihova prava upravo putem interneta mogu biti povrijeđena.

Najčešće se radi o različitim oblicima nasilja nad djecom i ugrožavanja prava djeteta na zaštitu njihove privatnosti.

Nasilje putem interneta najčešće se odnosi na vrijeđanje, uznemiravanje, slanje prijetećih i uvredljivih poruka, lažno predstavljanje, podsticanje na mržnju i nasilje i sl, a žrtvu navodi na iznošenje ličnih podataka, otkrivanje porodičnih prilika, pristupanje raznim grupama čiji ciljevi mogu biti vrlo štetni i opasni za dijete.

Ono što ga razlikuje od drugih vrsta nasilja je činjenica da djeca istom mogu biti izložena i tamo gdje su do sada bili potpuno sigurni i da to nasilje, za razliku od drugih, može trajati i 24 sata i svakog dana u nedjelji. Nepoznata osoba - počinitelj nasilja kod djeteta stvara dodatni osjećaj i straha i nesigurnosti.

Internet je danas tu i mi ga ne možemo, niti trebamo zabraniti. Ali kad su djeca u pitanju, njegovo korišćenje mora biti pod kontrolom.

⁵ UN Konvencija o pravima djeteta, član 19.

⁶ UN Konvencija o pravima djeteta, član 16.

Da bismo zaštitili djecu mi ih prije svega moramo naučiti kako sigurno i odgovorno da koriste internet, kako da iskoriste sve prednosti koje internet pruža, a da istovremeno izbjegnemo situacije u kojima će biti povrijeđeni, zbog kojih će se loše osjećati, zbog kojih će živjeti sa strahom, poniženi i povrijeđeni.

Obrazovni sistem, i u ovom dijelu, mora preuzeti svoju obavezu i odgovornost, prvo učenjem djece o odgovornom ponašanju u svim situacijama, pa i onim na internetu, i gradnjom odnosa povjerenja sa učenicima da oni bez straha od sankcija i stida zbog doživljenog, nastavniku mogu prijaviti sve uznemiravajuće sadržaje i od njega dobiti potrebnu pomoć i podršku u svim slučajevima nasilja i u školi i van nje.

Roditelji imaju primarnu obavezu i odgovornost brinuti za zdravo odrastanje njihove djece. Međutim, kada je internet u pitanju roditelji su vrlo često zbunjeni, prije svega zbog sve glasnijih upozorenja koja govore o opasnostima koje dolaze putem interneta. Pri tome, roditelji vrlo često nemaju dovoljno ni informacija ni znanja kako kontrolisati dijete, kako prepoznati da dijete ima problem i kako ga zaštititi.

V AKTIVNOSTI

1. Ombudsman za djecu u novembru 2010. godine organizovao je okrugli sto na temu "Kako zaštititi djecu na internetu?". Skupu su prisustvovali profesori sa fakulteta, nastavnici i profesori informatike osnovnih i srednjih škola, učenici srednjih škola, predstavnici centra za socijalni rad i Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva prosvjete i kulture, Ministarstva porodice, omladine i sporta.

Zajednička ocjena svih prisutnih je da ova problematika zahtijeva planski, kontinuiran i multidisciplinarni pristup, čime je praktično podržana inicijativa Institucije da se:

- uspostavi posebna web stranica – Djeca na internetu
- štampa brošura - djeca na internetu,
- organizuju radionice za djecu o prednostima i rizicima interneta.

Ono što je za Instituciju posebno važno je to da je pitanje zaštite djece na internetu prepoznato i podržano od:

- Agencije za informaciono društvo Republike Srpske,
- docent dr Tatjane Duronjić-Tapavički, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Banjoj Luci,
- docent dr Tamare Pribišev-Beleslin, Filozofski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci i
- m-tel kompanije.

Za Instituciju je, takođe, posebno važno da o temama i problemima na koje ukazuje, govore stručnjaci, profesori sa fakulteta koji svojim odnosom i pristupom određenom pitanju treba da edukuju sve koji brinu o djeci. Njihovo učešće doprinosi kvalitetnijem sagledavanju problema u cjelini a time i traženju kvalitetnijih rješenja za njihovo prevazilaženje, ne samo u ovoj oblasti, već o svim pitanjima i problemima koji dovode do povrede prava i interesa djece.

Doprinos društveno odgovornih kompanija u ostvarivanju i zaštiti prava djece posebno je važan, jer time pokazuju da, bez obzira na djelatnost kojom se bave, prepoznaju i prava i interese djece. Kompanija m-tel, svojim učešćem, doprinijela je uspostavljanju web stranice, štampanju brošure i realizaciji radionica, a posebno je važno naglasiti njeno prepoznavanje mogućnosti i izražavanje potrebe da doprinese unapređenju položaja djece i njihove zaštite.

2. Svake godine, širom svijeta, drugi dan, druge nedjelje, drugog mjeseca u godini obilježava se kao Dan bezbjednog interneta, čiji je cilj promovisanje bezbjednog i odgovornog korišćenja interneta i mobilne telefonije, posebno među djecom i mladima. Dan bezbjednog interneta obilježava se od 2004. godine i to svake godine sa novom temom. Ove godine Dan je obilježen pod motom „To je više od igre, to je tvoj život“.

Upravo na Dan bezbjednog interneta promovisana je internet stranica www.djecanainternetu.org.

Sadržaj portala postavljen je tako da posjetilac brzo i jednostavno dođe do informacija koje su prilagođene i starosnim kategorijama djece (rano, srednje i kasno djetinjstvo), i roditeljima i školi.

Stranica „Djeca na internetu“ je prva te vrste u BiH, jer govori i o prednostima i rizicima na internetu, posebno o nasilju, posvećena je istovremeno i djeci i roditeljima i školi, a pored informativnog postoje i tzv. komunikativni sadržaji „Hrabro sandučće“ i „Anketa“.

Putem „Hrabrog sandučćeta“ svako dijete, ali i odrasla osoba, može potpuno anonimno da se obrati redakciji portala, zatraži pomoć, prijavi neugodnost koju je doživio, predloži aktivnost.

Anketa će omogućiti da se prikupe informacije o korišćenju interneta, navikama korisnika, nivou odgovornosti i bezbjednosti, a sve sa ciljem promocije upotrebe istog i korišćenjem prednosti koje internet omogućava.

3. Uz izradu web stranice štampan je i prigodan vodič „Djeca na internetu“, za djecu, roditelje i nastavni kadar.

Osnovna poruka koja se šalje djeci je da, kada koriste internet, budu oprezni jer na internetu, kao i u svijetu oko njih, mogu sresti ljude koji nemaju dobre namjere i koji ih mogu i povrijediti i ugroziti.

Osnovna poruka koja se šalje roditeljima je da se ne osjećaju bespomoćno i da je vrlo važno da odnos sa djecom, od najranijeg uzrasta, grade i razvijaju na saradnji, otvorenom razgovoru, razumijevanju, međusobnom poštovanju i povjerenju, kako bi izbjegli situacije da njihova djeca imaju tajne dogovore sa „prijateljima“ na internetu.

Škola ima obavezu, pored učenja djece o odgovornom ponašanju u svim situacijama, pa i onim na internetu, podsticati djecu na prijavljivanje svih oblika nasilja i pružiti im odgovarajuću pomoć i zaštitu.

Web stranica i brošura - vodič urađeni su u namjeri preventivnog i edukativnog djelovanja sa pozivom svima, da u slučaju bile kakve sumnje o tome kontaktiraju nadležne institucije.

4. Jedna od planiranih aktivnosti je i održavanje edukativnih radionica u osnovnim i srednjim školama na teritoriji Republike Srpske.

Radionice su održane u 18 škola, od čega 5 srednjih i 13 osnovnih, u 11 opština, tako da su edukacijom obuhvaćena djeca iz svih dijelova Republike Srpske.

Radionice su održane u periodu od 16.maja do 10.juna 2011. godine prema sljedećem rasporedu:

Red.broj	Datum	Škola	Mjesto
1.	16.05.2011.	MŠ "Jovan Dučić"	Teslić
2.	17.05.2011.	OŠ „Borisav Stanković“	Banja Luka
3.	18.05.2011.	OŠ „Vuk Karadžić“	Doboj
4.	18.05.2011.	Gimnazija	Doboj
5.	19.05.2011.	OŠ "Holadija"	Slatina
6.	20.05.2011.	OŠ „Vojislav Ilić“	Krupa na Vrbasu
7.	23.05.2011.	Srednja škola „Apeiron“	Banja Luka
8.	24.05.2011.	SŠC „Jovan Cvijić“	Modriča
9.	25.05.2011.	OŠ "Dositej Obradović"	Doboj
10.	25.05.2011.	OŠ „Sveti Sava“	Doboj
11.	26.05.2011.	OŠ "Branko Radičević"	Banja Luka
12.	27.06.2011.	OŠ „Novak Pivašević“	Stara Dubrava
13.	30.05.2011.	Srednja mješovita škola	Prnjavor
14.	1.06.2011.	OŠ „Georgius Papandreu“	Aleksandrovac
15.	2.06.2011.	OŠ "Sveti Sava"	Banja Luka
16.	9.06.2011.	OŠ „Sveti Sava“	Foča
17.	9.06.2011.	OŠ „Veselin Masleša“	Foča
18.	10.06.2011.	OŠ "Vasilije Ostroški"	Trebinje

Cilj radionica je :

- edukacija djece o prednostima i rizicima interneta,
- prepoznavanje elemenata e-nasilja i reagovanje u tim situacijama,
- odgovorno i etičko korišćenje interneta,
- upoznavanje sa stranicom www.djecanainternetu.org,
- podsticanje na razgovor i prijavljivanje svih slučajeva koji ih uznemiravaju ili povređuju.

Posjete školama realizovane su na način da je u dogovoru sa upravom škole unaprijed napravljen raspored škola u kojima će se održati radionice.

Održavanje radionica u školama bila je i prilika za razgovor s direktorom škole, pedagogom/psihologom/socijalnim radnikom sa ciljem upoznavanja uprave škole sa institucijom Ombudsmana za djecu i njenim nadležnostima, portalom "Djeca na internetu" i razlozima održavanja radionica.

Metode i faze rada radionice:

- a. Uvodni dio: predstavljanje organizatora radionice, isticanje ciljeva radionice i upoznavanje sa ovlaštenjima i nadležnostima institucije Ombudsmana za djecu, te podjela brošura "Moja prava do punoljetstva" i "Djeca na internetu".

- b. Sadržaj: Interaktivni metod predavanja uz prezentaciju materijala radionice u power pointu. Prezentacijski materijal radionice "Djeca i internet" je objavljen na sajtu Ombudsmana za djecu i dostavljen jednom broju škola,
- c. Evaluacija: učenici su izlagali svoja saznanja o korišćenju kompjutera i interneta i poredili ih sa dobijenim informacijama.
- d. Vrijeme za pitanja i dodatnu diskusiju.

Radionice su se izvodile najčešće u trajanju jednog školskog časa, a u nekim školama i dva školska časa. Održavane su u kabinetima, kabinetima informatike ili multimedijalnim kabinetima u zavisnosti od opremljenosti škole. Skoro sve škole koje smo posjetili u kabinetima informatike imaju pristup internetu koji koriste učenici škole. Međutim, to pitanje još uvijek nije riješeno u jednom broju škola, što učenici posebno naglašavaju kao nedostatak škole. Svakako postoje razlike od škole do škole prema pristupu učenika internetu, edukaciji učenika o internetu i motivaciji škole da omogući internet pristup za učenike.

Radionice su organizovane za učenike, prije svega članove Savjeta učenika kako bi oni, kao izabrani predstavnici, stečena znanja mogli prenijeti u odjeljenjske zajednice.

U 18 škola u kojima su održane radionice učestvovalo je oko 600 učenika, te jedan broj nastavnog osoblja, stručnih saradnika škole, kao i predstavnika savjeta roditelja.

VI ANALIZA

Dosadašnje aktivnosti u zaštiti djece na internetu pokazuju:

- 1.) Web portal www.djecanainternetu.org promovisan je 8.februara 2011.godine i do pisanja ovog izvještaja imao je preko 4000 posjetilaca. Dužina vremena provedenog na sajtu je oko 4 minute i 20 sekundi. Novih posjetilaca sajta je oko 67%. Najviše interesovanja na sajtu izazvale su stranice koje govore o ranom djetinjstvu i korišćenju kompjutera, srednjem djetinjstvu, nasilju na internetu i elektronskom bontonu. Na adresu "Hrabro sanduče" stiglo je 11 pitanja koja se ne odnose samo na korišćenje interneta. Anketu, koja je postavljena na portalu, je ispunilo 105 posjetilaca portala.
- 2.) Brošure su dobili svi učenici učesnici radionica sa pozivom da ih pokažu njihovim vršnjacima ali i roditeljima.
- 3.) Radionice su prilagođene i organizovane za različite uzraste djece, kako bi se različitim uzrastima djece mogle prezentovati prednosti i rizici interneta, te uputiti djecu u važne informacije o korišćenju interneta i mijenjanje načina upotrebe interneta u skladu s uzrastom djece.

4.) Ministarstvo prosvete i kulture Republike Srpske obavijstilo je Instituciju da je sve školske ustanove uputilo na internet stranicu i brošuru-Djeca na internetu. Na taj način isti će dobiti i potrebne informacije o aktivnostima MUP-a RS i njegovom angažovanju u zaštiti djece u ovoj oblasti te kontakt adrese za prijave svih situacija koje ugrožavaju prava djece.

a) Osnovna škola

Atmosfera na radionicama u osnovnim školama potvrdila je da su učenici vrlo zainteresovani za temu, jer su sa pažnjom slušali i aktivno učestvovali.

Radionice su bile prilagođene i održane sa učenicima od 4. do 9. razreda, u školama sa velikim razlikama u broju učenika, u školama u gradskim sredinama i onima koje to nisu. Razlike u poznavanju rada na kompjuteru i korišćenju interneta se primjećuju prema uzrastu. Zainteresovanost za ovu temu primijetna je od ranog uzrasta djece. Sva djeca koriste kompjuter, a većina i internet. U razgovoru sa djecom primijetna je njihova osviješćenost o značaju upotrebe kompjutera i interneta u procesu komunikacije, učenja i zabave. Ipak, zabavu stavljaju na prvo mesto.

Djeca uglavnom imaju kompjutere kod kuće koji su, prema njihovim izjavama, smješteni u dječijim sobama.

Visok postotak djece imaju otvoren svoj profil na društvenoj mreži Facebook, pa čak i one koja su imlađa od 13 godina, a što društvena mreža ne omogućava ukoliko se ne predstavljaju kao da su starijeg uzrasta.

Roditelji gotovo polovine djece koriste kompjutere, odnosno internet. Kod djece mlađeg uzrasta je broj roditelja koji koristi internet veći, a kako uzrast djece raste tako opada broj roditelja koji koriste internet.

Provođenje vremena u korišćenju kompjutera, uglavnom, ne prelazi tri sata, ali zabrinjava podatak da kod najvećeg broja djece nedostaje dogovor sa roditeljima o korišćenju kompjutera i provođenju vremena za kompjuterom. Međutim, vrlo često, prema izjavama djece, kada imaju lošu ocjenu npr, roditelji koriste kompjuter i internet kao kaznenu mjeru, odnosno uvode zabranu i kontrolu korišćenja istih pokušavajući na taj način uticati na ispravljanje ocjene.

Prilikom korišćenja interneta djeca uglavnom znaju da to nije prostor sa neograničenom slobodom, već da postoje neka pravila o tome. Uglavnom su jako iznenađeni mogućnostima zloupotrebe i lažnog predstavljanja na internetu. Kroz grupnu diskusiju, a vezano za nasilje na internetu, zajedno su analizirana pitanja i odgovori kako bi kod djece razvili svijest o tome koja od rješenja, koja imaju u vidu, imaju prednost, šta je ostvarivo, a šta nije, te kako reagovati u raznim situacijama.

Vrlo često djeca se u virtuelnom svijetu ponašaju na način da ne poštuju pravila koja koriste u realnom životu. Ne razmišljajući prihvataju prijatelje na društvenim mrežama, a da ih i ne poznaju. Kriterijum prihvatanja poziva za prijateljstvo se uglavnom svodi na vizuelni doživljaj prema slikama koje su dostupne na mreži. Broj prijatelja u virtuelnom svijetu je mnogo veći nego u realnom svijetu.

Na društvenim mrežama djeca ostavljaju podatke koji su lične prirode, kao i podatke o porodici. Grupe u koje se učlanjuju obično ne podliježu kritičkom odabiru, postaju član grupe najčešće samo zato što je tu već neko od njihovih prijatelja.

O etičkoj komunikaciji na internetu vrlo malo znaju, nisu suočavani sa takvim razmišljanjima. Djeca ne poznaju pravila za šale, za uvredljive i ružne riječi koje ostavljaju drugima na profilu. Nepoznata im je činjenice da mogu biti jednostavno otkriveni ako se budu bavili nedozvoljenim aktivnostima, nisu upoznati šta sve predstavlja nasilje na internetu. Ove izjave posebno ukazuju na nephodnost stalnog rada sa djecom i učenje o tome šta jeste a šta nije prihvatljivo ponašanje i kakve mogu biti posljedice. Ako djeca na internetu određena ponašanja ne prepoznaju kao neprihvatljiva ili kao nasilje, teško je očekivati da u tom svijetu zaštite sebe i poštuju prava drugih. Ohrabrujući je podatak da bi se u situacijama kada naiđu na problem većina učenika obratila roditeljima, a neki su navodili i odjeljske starješine ili stručne saradnike škole. Niko od njih nije znao da se i za te probleme mogu obratiti određenim ustanovama koje su im dužne pomoći.

Djeca su iznosila i pozitivne primjere dobre saradnje sa odjeljskim starješinom čijim je angažovanjem zaustavljeno vrijeđanje i šikaniranja na internetu.

Neki učenici su imali iskustva sa porukama neprimjerenog sadržaja od nepoznatih pošiljaoca na mobilnom telefonu ili internetu. U takvim situacijama prekidali su komunikaciju, a sa drugima o tome nisu razgovarali.

b) Srednja škola

Na radionicama u srednjim školama je vladala atmosfera karakteristična za zrele korisnike. Učenici su pokazali veliku zainteresovanost za temu. Mogli su da prate predavanje na „visokom nivou“ uz pokazivanje kvalitetnog znanja o kompjuterskoj tehnologiji i internetu. Interakcija je bila neprekidna i sjajna, izražavali su odlične asocijacije, sugestije, primjere. Ova tema im se posebno činila interesantnom jer sa odraslima uglavnom ne komuniciraju o upotrebi interneta.

Rad na internetu su naučili ili sami ili uz pomoć vršnjaka. Njihovi roditelji, prema njihovim izjavama, vrlo malo koriste kompjuter i internet.

Učenici su višegodišnji korisnici kompjutera i interneta. Gotovo svi imaju otvorene profile na društvenim mrežama, koriste Facebook društvenu mrežu, koja im primarno služi za komunikaciju sa prijateljima. Društvene mreže zaokupljaju njihovu pažnju na internetu, pa ostale mogućnosti koje nudi internet koriste veoma rijetko. Ističu trend među vršnjacima da imaju što više prijatelja, a neki od njih navode da imaju preko 900 prijatelja. Međutim, svjesni su da im to nisu prijatelji, niti bi ih birali za prijatelje u realnom životu. Nisu razmišljali da virtuelni prijatelji imaju pristup njihovom životu, informacijama koje postavljaju na mreži, te da njihovi podaci mogu biti zloupotrebjeni.

Srednjoškolci kompjuter koriste uglavnom u svojim sobama. Roditelji ne kontrolišu vrijeme koje oni provode na internetu, ali navode da im roditelji sugerišu da je

korišćenje kompjutera „gubitak vremena“, zbog čega često imaju konfliktne situacije sa roditeljima. Razlog za konflikte vide u nerazumijevanju roditelja za ono što rade ističući da se uglavnom ne zanimaju za sadržaje koje posjećuju. Veliki procenat djece ističe da vrijeme korišćenja interneta prelazi i 4 sata dnevno, s tim da se vikendom i povećava.

Učenici ističu da poznaju neka pravila pristojnog komuniciranja na internetu ali im veliki broj njih izgleda neprihvatljiv u toj vrsti komunikacije, mada bi voljeli da se drugi prema njima ponašaju koristeći takva pravila. Ne razmišljaju o posljedicama svojih aktivnosti na internetu i mogućnostima zaštite. Imali su iskustva sa neprimjerenim sadržajima koji su im bili upućeni od nepoznatih osoba putem interneta ili mobilnog telefona. Neki su imali i loša iskustva u vezi preuzimanja - krađe profila na društvenoj mreži.

Nakon završenih radionica jedan broj učenika je imao potrebu da neka svoja iskustva podijeli sa voditeljima radionice, očekujući odgovore na neke problemske situacije koje su imali na internetu. Pri tome su isticali da im je neprijatno da takva pitanja postavljaju pred drugima.

Ove činjenice ukazuju da zbog nepoznavanja pravila komunikacije i neprepoznavanja situacija koje ih na internetu mogu povrijediti i ugroziti, djeca i kada se suoče sa neugodnostima, problem vide u sebi, zato im je i neprijatno da pričaju o situacijama u kojima su se našli.

ZAKLJUČAK

Kompjuter i kompjuterske tehnologije velikom brzinom razvijaju jedan novi pogled na svijet. Sve više su nezamjenljivi u komunikaciji, radu i slobodnom vremenu, kako za odrasle tako i za djecu.

Preko 90% djece, prema podacima dobijenim od djece koja su prisustvovala radionicama, koristi kompjuter i internet, koji im uglavnom služe za komunikaciju i zabavu sa vršnjacima.

Nema razlika u korišćenju kompjutera u odnosu na pol djece.

Djeca ističu da imaju mnogo veći broj prijatelja u virtuelnom svijetu nego realnom.

Ne kontrolišu informacije u vezi sa ličnim podacima i podacima o porodici koje ostavljaju na mreži.

Djeca ne poznaju principe etičke komunikacije u virtuelnom prostoru, odnosno pravila ponašanja iz realnog života ne prenose na virtuelni svijet.

Nisu poučena o svojim pravima i svojoj odgovornosti u internet komunikaciji.

Ne prepoznaju situacije koje ih mogu povrijediti, o ovoj temi vrlo malo razgovaraju sa odraslima, iskustva koja imaju uglavnom razmjenjuju sa vršnjacima.

Situacije koje su imali ne doživljavaju ozbiljno i uglavnom su zatečeni mogućnostima zloupotreba.

Rad sa djecom potvrđuje da je:

- Neophodna sistemska edukacije djece o prednostima i rizicima interneta i to od najranijeg uzrasta djece,

Radi toga je potrebno da:

- programi nenasilne komunikacije koji se rade u školama obavezno uključe i edukaciju o nasilju na internetu,
- časovi informatike obavezno uključe edukaciju o odgovornom korišćenju interneta,
- za učenike koji nemaju informatiku (niži razredi osnovne škole), da se ova tema obrađuje na časovima razredne nastave,
- se pitanje korišćenja interneta aktuelizira na roditeljskim sastancima na početku školske godine, te da se roditelji upute na podršku i pomoć nadležnih institucija,
- škole odgovarajućim programima blokiraju pristup stranicama neprimjerenog sadržaja.

Ombudsman za djecu
mr Nada Grahovac